

Murber Ibolya legújabb könyve jól illeszkedik a soproni népszavazás százéves évfordulójára megjelenő, az első világháborút követő osztrák–magyar viszonyral foglalkozó tudományos kötetek sorába. A Trianon 100 kutatócsoport könyvsorozatának keretében kiadott munka a szerző eredetileg németül megjelent könyvének átdolgozott és továbbfejlesztett változata.

Az ELTE Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Központjának történésze több szempontból is úttörő munkát készített. Igen innovatívan nyúlt tárgyához: szakított a hagyományos politikatörténeti megközelítéssel, és a kortárs szakirodalom módszertani újításait követve próbálta bemutatni a nyugat-magyarországi eseményeket. A szerző merített olyan részdiszciplínák eredményeiből, mint a *border studies*, és reflektált olyan releváns tudományos megközelítésekre, mint az elmúlt évtizedekben egyre több követőre találó, úgynevezett *entangled history*. A legnagyobb hatással azonban minden bizonnyal a *new diplomatic history* módszertani újításai voltak rá.

A kötet, szakítva a kizárólag a diplomáciai tárgyalásokra koncentráló hagyományos megközelítéssel, négy különböző cselevési szintet vizsgálva mutatja be Nyugat-Magyarország 1918 és 1924 közötti történetét. Részletesen tárgyalja a lakosság viselkedését, a helyi politikai és katonai vezetők motivációit és tevékenységét, az állami és kormányzati szereplők lépéseit, majd végül a párizsi döntéshozók változó hozzáállását a térség jövőjéhez. Ez a többszintű elemzés segít pontosabban megérteni az események alakulását, és lehetővé teszi, hogy az olvasó átléphessen az elmúlt száz évben kialakult, a két ország nemzeti emlékezetét egyaránt meghatározó sérelmi narratívákon.

Murber Ibolya könyve Nyugat-Magyarország/Burgenland első világháború utáni történetét hét fejezetre osztva mutatja be. A kötet a bevezetés után egy alapos módszertani összefoglalóval indul, amely rávilágít a fent említett elemzési szintek sajátosságaira, valamint a köztük lévő kölcsönhatásokra. Mindemellett bemutatja, hogy az első világháború második felében megjelent eszmék, mint például a nemzeti önrendelkezés, milyen módon befolyásolták a szereplők gondolkodását.

A bevezető után Murber Ibolya időrendben tárgyalja a nyugat-magyarországi eseményeket, elsőként a térség 1918 előtti történetét vázolja fel. Kiemeli, hogy a gazdaságilag egyértelműen Graz, illetve Bécs vonzáskörzetébe tartozó régió a német és a magyar nacionalisták számára sokáig nem volt igazán fontos. A terület különböző elnevezései is mutatják ezt a zavart: a korszak magyar és német szereplői általában igen különböző módon határoz-

1 Murber Ibolya: *Nyugat-Magyarországtól Burgenlandig, 1918–1924. Határtörténetek az első világháború után*. Bp., Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2021. 184 p. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések. Trianon-dokumentumok és -tanulmányok, 10.)

ták meg a régió határait, és mást értettek Burgenland, Vierburgenland, Dreiburgenland vagy éppen Német-Nyugat-Magyarország alatt. A fejezet utolsó, talán legérdekesebb része bemutatja, hogy az 1912 után lassan kialakuló belső határ, majd a háborús hiánygazdaság miként alakította ki a csempészetnek a lakosság egy része számára igencsak jövedelmező gyakorlatát.

A következő részben Murber Ibolya 1918 ősze és a Tanácsköztársaság kikiáltása közötti hónapokat elemzi. Rámutat, hogy ebben az időszakban az osztrák–magyar államközi viszonyt két kérdés határozta meg: a nyugat-magyarországi területek hovatartozása és az osztrák főváros élelmezésének ügye. Ez utóbbi pedig végig az egész korszakban prioritást élvezett az utóbbival szemben. Murber részletesen tárgyalja, hogy a két vesztes utóállam milyen kísérleteket tett a térségben élő lakosság meggyőzésére, és a különböző nemzeti aktivisták milyen módon próbálták meg befolyásolni a régió közvéleményét. A háború utáni káosz ezzel együtt még jövedelmezőbbé és kiterjedtebbé tette a határ menti csempészetet, amely a helyi lakosság egy része számára ekkor már a mindennapi megélhetést biztosította.

A következő, ötödik fejezet a Tanácsköztársaság időszakával foglalkozik. A szerző rámutat, hogy a magyar politikai vezetés számára március 21. után igencsak megnőtt Bécs jelentősége, mert az ellenséges országoktól körbevett rezsimnek Ausztria jelentette a legfontosabb közvetlen kapcsolatot a külvilággal. A bolsevik hatalomátvétel Budapesten viszont jelentősen rontotta Magyarország pozícióit a győztes nagyhatalmak vezetőinek szemében. Az eddig a két ország ügyének tartott osztrák–magyar határvita immár a bolsevizmus és antibolsevizmus küzdelmének kontextusába került. Ugyanakkor a kormányon lévő kommunista és szociáldemokrata politikai vezetők hozzáállása nem sokban különbözött Károlyi-párti elődeikétől és később az ellenforradalmi utódaikétól sem: a korszakban mindvégig adottnak tekintették a történelmi Magyarország határait, és nem kívántak semmilyen területi engedménybe belemenni. A térségben eközben a fokozódó gazdasági nehézségek hatására a csempészet és a határon átmenő féllegális és teljesen illegális kereskedelem továbbra is meghatározó fontosságú maradt.

A kötet utolsó előtti, hatodik fejezete a *Határkérdés a politikai erőszak árnyékában* címet viseli, és a Tanácsköztársaság bukásától a soproni népszavazásig tartó időszakkal foglalkozik. Murber Ibolya a szélesebb olvasóközönség által valamivel jobban ismert diplomáciai tárgyalások bemutatása mellett a helyi szereplők, köztük a félkatonai alakulatok tevékenységét is részletesen elemzi. A kötet úgy érvel, hogy ezek a „szabadcsapatok” a fehérterror folyamán megkezdődött politikai erőszakot folytatták a térségben. Ellenségüket azonban most már nem a magyar nemzetet belül, hanem azon kívül, az osztrák államban találták meg. A határkérdésben mindazonáltal a helyi lakosság viselkedését és adott esetben kiállását egyik vagy a másik oldal mellett – ahogy más, ekkor tartott, a sopronihoz hasonló népszavazások esetében – elsősorban az emberek gazdasági érdekei határozták meg. A kötetet a konklúziót követően egy húsz szövegből álló melléklet zárja, amely a számos eddig kevésbé ismert fényképpel együtt jó és értékes kiegészítője a könyv törzsszövegének.

Murber Ibolya munkájának egyik legnagyobb erénye, hogy igen jelentős nemzetközi szakirodalmi bázisra támaszkodik. A szerző a nyugat-magyarországi események vizsgálatához felhasználta a kortárs nemzetközi szakirodalom legújabb eredményeit. A legfontosabb kortárs monográfiák mellett hivatkozik számos, a magyar szakmai közösség számára kevésbé ismert angol és főleg német szakmunkára, amelyek eredményeit igyekszik a szöveg logikájának megfelelően be is építeni a kötetbe. A diplomáciatörténettől való elszakadás és a helyi politikai szereplők, valamint a lakosság motivációjának bemutatása igen sokat segít abban, hogy pontosabban megértsük a vitatott területeken zajló birodalmi és nemzeti átme-

netek folyamatát. A helyi politikai és katonai elit önálló szereplőként való bemutatása különösen fontos az államhatalom meggyengülésének időszakával foglalkozó munkában, mivel az állam összeomlásának pillanatában ezek jelentősége rendkívül felértékelődött. A lakosság cselekvési szintjének bevonása szintén hozzájárul ahhoz, hogy pontosabban megértsük, hogy a hétköznapi emberek miként éltek meg az 1918 és 1924 közötti átmeneti időszakot.

A kritikus talán csak annyit jegyezhet meg, hogy a bécsi és budapesti közgyűjtemények használata mellett a helyi levéltári források bevonása talán még tovább erősíthette volna a kötet így is igen meggyőző és jól alátámasztott következtetéseit. Mindez azonban eltörpül a könyv erényei mellett. Murber Ibolya jól felépített munkája számos módszertani újdonsággal szolgál a történészszakma számára. A szerző a magyar történelem egy fontos problémáját ráadásul úgy mutatja be, hogy sosem feledkezik meg annak szélesebb európai kontextusáról. A könyv így egyszerre lehet fontos és élvezetes olvasmány a szakmai és a szélesebb olvasóközönség számára is.

*Révész Tamás**

* A szerző a University College London School of Slavonic and Eastern European Studies posztdoktori ösztöndíjas kutatója (WC1E 6BT London, Gower Street, tamas.revesz@ucl.ac.uk).